

содержательных единиц, покрывающая определенную область человеческого опыта и образующая более или менее автономную микросистему” [1:26]. Лакуны формируют поле категории отсутствия (лексико-семантическое поле категории отсутствия, функционально-семантическое поле категории отсутствия).

В парадигме *метазнаков лакунарности* фигурируют как абстрактные, так и предметно-понятийные лакуны. Парадигматика предметных лакун (языковые лакуны предметного мира) исследуются лингвистами Благовещенской школы лакунологии.

Таксономия лакун включает ряд обозначений: предметные, абстрактные, номинативная, стилистические, родовые, видовые, межъязыковые, внутриязыковые [10:205-223], абсолютные, относительные, графические, лексические, грамматические, вербальные [7], межъязыковые, внутриязыковые [8: 6-16], тактические, стратегические [2:47-49].

Невербальные лакунарные феномены коррелируют с одноименными средствами общения, интегрируются с релевантными единицами вербального корпуса. Знаковость невербальных маркеров семиотического бытия предполагает транспозицию первичных лексико-семантических образований во вторичные единицы. *Внутриязыковые выходные лакуны* стимулируют компенсаторные возможности вторичных переводимых лексико-семантических образований.

“*Немотивированные*”, *неосмысленные до конца лакуны* создают межъязыковые трудности общения. Осмысление семиотических лакун молчания происходит на векторах их формальной, содержательной и прагматической мотивированности, а это способствует идентификации критериев таксономии объекта, его научного толкования.

Внутреннеречевые лакуны (пустые, незаполненные места) оязыковляются с помощью дескриптивных единиц, потенциальных синонимов, антонимов – номинаций адгерентных до скрытых информационных блоков. *Предметные лакуны* свидетельствуют об отсутствии референта в наивной картине мира, *абстрактные лакуны* – о ментафактах, глубинных информационных пробелах. Метазнак лакуна является действенным в терминологических гуманитарных и негуманитарных системах.

Культурологическая парадигма невербальной семиотики включает категорию лакунарности, требует концептуального анализа имплицитных блоков, лексико-семантических лакунарных структур, их нулевой экстерииоризации. Осмысление семантического дизайна лакунарных маркеров в внутриязыковых и межъязыковых уровнях является необходимым для результативности методологических основ, объективации прагматической параметризации изучаемого объекта.

Перспективным является исследование лакунарности в русле идентификации вербальной и невербальной коммуникации, в синхронии и диахронии, на междисциплинарных просторах разноязычных дискурсов, на материале разносистемных языков.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Арнольд И.В. *Основы научных исследований в лингвистике: Учеб. пособие.* – М.: Высш. шк., 1991. – 140 с.
2. Безуглая Л.Р. *Значимое молчание в системе прагматической импликации* // Вісник ХНУ. – Х.: ХНУ, 2004. – Вип. №636. – С. 47-49.
3. Бессонова О.Л. *Оценочный тезаурус английского языка: общая характеристика* // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – Х.:Константа, 2003. – №586. – С.14-17.
4. Богданов К.А. *Очерки по антропологии молчания. Ното Тасенс.* – Сп.: РХГИ, 1997. – С. 352.
5. Лурия А.Р. *Язык и сознание.* – М.: Изд-во МГУ, 1979. – 319 с.
6. Рудик І.М. *Реактивне мовчання у діалогічній єдності питання – відповідь* // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. – Х.:Константа, 2003. – № 611. – С.144-146.
7. Липатова Ю. Ю. *Лакуны в русском языке: диахроническое исследование на материале разновременных переводов английской литературы сер. XIX-XX вв.: диахроническое исследование на материале разновременных переводов английской литературы сер. XIX-XX вв.: дис. ... канд. филол. наук* – Чебоксары, 2005. – 159 с.
8. Матханова И. П., Трипольская Т. А. *Лакунарность в системе эмотивных средств русского языка (языковая интерпретация эмоции удивления)* // *Лакунарность в языке, картине мира, словаре и тексте. Межевузовский сборник научных трудов.* – Новосибирск: изд-во НГПУ, 2009. – С. 6-16.
9. Махонина А.А. *Проблема описания лексической лакунарности: На материале русско-английских субстантивных лакун: дис. ... канд. филол. наук* – Воронеж, 2006. – 191 с.
10. Стернин И.А., Попова З.Д., Стернина М.А. *Лакуны и концепты* // *Лакуны в языке и речи. Сб. науч. тр. ИЯ РАН, БГПУ / Под ред. проф. Ю. А. Сорокина, проф. Г. В. Быковой.* – Благовещенск: БГПУ, 2003. – С. 205-223.
11. Jensen J.V. *Communicative Functions of Silence* // DeVito J.A. *Communication: Concepts and Processes.* – Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1976. – P. 124-132.

УДК 316. 614-056

Бацман О.С.

ІНТЕГРОВАНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПОГЛЯД З СЕРЕДИНИ

Анотація. В даній статті окреслено проблеми суб'єктів навчально-виховного процесу в інтегрованих закладах освіти України. Представлені результати дослідження, проведеного з представниками адміністрації навчальних закладів щодо проблем адаптації в інтегрованому середовищі.

Ключові слова: вища освіта, студент, особа із функціональними обмеженнями здоров'я, адаптація, інтегроване середовище.

Анотація. В даній статті описані проблеми суб'єктів навчально-виховного процесу в інтегрованих навчальних закладах України. Представлені результати дослідження, проведеного з представниками адміністрації навчальних закладів по проблемам адаптації в інтегрованій середовищі.

Ключові слова: *вище освітнє, студент, особа з функціональними обмеженнями здоров'я, адаптація, інтегрована середовище.*

Annotation. This article outlines the problems of subjects of the educational process in integrated educational institutions of Ukraine. The results of research conducted with the administration of educational institutions on issues of adaptation in an integrated environment.

Key words: *higher education, student, person with functional limitations of health, adaptation, integrated environment.*

Постановка проблеми. Швидке зростання чисельності осіб з інвалідністю, а їх сьогодні майже 3 млн. на 46 млн. [1] населення, в нашій державі призводить до виникнення низки проблем, пов'язаних адаптацією та інтеграцією осіб із функціональними обмеженнями здоров'я, зокрема з проблемами доступу до освіти та подальшим працевлаштуванням.

Перспективним в наш час є включення молоді із функціональними обмеженнями здоров'я в інтегровані групи вищих навчальних закладів. Студентство в Україні становить вагомий частку суспільства. Так, за даними Міністерства освіти і науки України, у 2010/2011 н. р. загальна кількість студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах, становить близько 1 млн. 200 тис. осіб. З них близько 10 тис. є студентами з інвалідністю [1], і це лише невелика частка, яка складає 0,83% загальної кількості цього контингенту, що пояснюється низьким рівнем адаптованості навчальних закладів до фізичних можливостей здоров'я даної категорії осіб.

Тому особливе місце сьогодні у системі вищої освіти України займає розвиток інтегрованої освіти, яка передбачає спільне навчання студентів із обмеженими фізичними можливостями здоров'я разом зі здоровими студентами. Головною метою інтегрованої освіти є забезпечення рівного доступу та рівних прав на отримання вищої освіти усіх бажаючих. Але, на жаль, процес адаптації суб'єктів навчально-виховного процесу при входженні в інтегроване середовище недостатньо досліджений, в тому числі питання неготовності викладацького складу, допоміжного персоналу, а також керівництва навчальних закладів до входження в освітнє інтегроване середовище, що і обумовило **актуальність** даної статті.

Дослідження і публікації. Проблеми організації навчання дітей та молоді із функціональними обмеженнями здоров'я присвячені дослідження О. Дікової-Фаворської, І. Обуховської, О. Романчука, П. Таланчука, І. Тараненко, А. Шерляг, Б. Шихов'як, М. Яскала та російських соціологів Е. Ярської-Смірної, П. Романова.

Метою даної статті є окреслення проблем адаптації суб'єктів навчально-виховного процесу в інтегрованих закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Молода людина з інвалідністю – це насамперед особистість, яка має обмежені можливості здоров'я, обумовлені фізичними, психологічними і соціальними бар'єрами, що не дозволяють їй легко і повноцінно адаптуватися та інтегруватися, жити повноцінним життям, як інші члени суспільства. Переважна більшість молодих людей з обмеженими фізичними можливостями здоров'я не мають можливості реалізувати себе, отримати вищу освіту, тому завданням держави є організація та створення умов для повноцінної самореалізації та опануванням якісною освітою даної категорії осіб.

На думку Дікової-Фаворської О.М., найбільш продуктивний підхід до навчання осіб з обмеженими можливостями здоров'я в інтегрованому середовищі – це створення середовища творчого буття, де студент має можливість випробувати себе не тільки як виконавця, але перш за все як генератора ідей. Це передбачає достатній рівень самоосвіти та саморозвитку, а в подальшому впливає на процеси адаптації та інтеграції [2].

На наш погляд перевагами інтегрованої освіти є те, що:

- Навчання студентів з інвалідністю дає змогу вирівняти низький стартовий рівень до вимог вищої школи.
- Молоді люди із функціональними обмеженнями здоров'я включені в інтегроване середовище, швидше адаптуються та інтегруються до здорового суспільства.
- У вищому навчальному закладі у студентів даної категорії розширюється коло сфер діяльності.
- Інтегрована освіта сприяє набуттю комунікативного досвіду та досвіду перебування в середовищі здорових однолітків.
- В колі друзів та доброзичливого ставлення викладачів молоді люди з обмеженими фізичними можливостями здоров'я матимуть адекватну самооцінку та позитивний психологічний стан. Вони з більшою ймовірністю будуть позитивно сприйматися суспільством, оскільки не будуть відчувати себе самотніми та непотрібними.

Матеріали власних досліджень. Протягом 2010–2011 років автором було проведено низку експертних інтерв'ю, спрямованих на вивчення проблем адаптації суб'єктів навчально-виховного процесу в інтегрованих закладах освіти.

1. Експертне інтерв'ю в з директором, реабілітологами, психологами Львівського навчально-реабілітаційного центру «Джерело», Полтавського Монтессорі-центру реабілітації дітей-інвалідів дошкільного віку «Соняшник» та Полтавського реабілітаційного центру для дітей-інвалідів до 18 років (n=34). Більшість експертів відзначають необхідність створення інтегрованих груп у вищих навчальних закладах, але окреслюють коло проблем при створенні таких груп – це неготовність здорових студентів та викладачів, поглиблення комплексів у студентів з обмеженими фізичними можливостями здоров'я, які в першу чергу пов'язані зі складністю перебування в інтегрованому середовищі, психологічну неготовність всіх суб'єктів навчального процесу, що свідчить про необхідність проведення ранньої соціальної реабілітації та адаптаційних заходів при входженні в інтегроване середовище всіх учасників навчально-виховного процесу.

2. Експертне інтерв'ю з деканами, завідувачими кафедрами, відповідальними секретарями приймальної комісії Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка, Полтавського університету споживчої кооперації України, Української медичної стоматологічної академії та Полтавського інституту економіки і права (n=19).

Найголовнішими, на думку експертів, проблемами інтегрованої освіти є - пристосування до навчального процесу,

адаптація студентів до нового оточення, до нових зв'язків та структури і традицій вищого навчального закладу, психологічна неготовність викладачів, здорових студентів та їх батьків сприймати студентів із функціональними обмеженнями здоров'я.

Окремо експертами були окреслені проблеми студентів з інвалідністю. Це проблема просторової адаптації (не пристосованість архітектурних споруд та навчальних корпусів до даної категорії студентів), проблема інтеграції в групу та суспільство, яка пов'язана з відсутністю соціального досвіду перебування в середовищі здорових людей, низький рівень шкільної підготовки, комунікативні труднощі.

3. Експертне інтерв'ю з директорами, заступниками директорів та викладачами в Чутівській загальноосвітній школі І – ІІІ ступенів, що знаходиться в Полтавській області (n=11) та в СПТУ-79 с.м.т. Петриківка, Петриківського району Дніпропетровської області (n=12). Більшість експертів Чутівської загальноосвітньої школі І – ІІІ ступенів вказало на необхідність удосконалення матеріально-технічної бази навчальних закладів, розробки спеціальних програм для інтегрованих груп навчання, підготовці фахівців, які працюватимуть або працюють з дітьми з інвалідністю та здоровими учнями, що може свідчити про існуючі недоліки та небажання педагогів самовдосконалюватися та змінювати розроблені програми. В СПТУ існує проблема архітектурного доступу студентів із функціональними обмеженнями здоров'я, відсутність новітніх технологій навчання в інтегрованих навчальних групах, непідготовленість викладачів та здорових студентів, що вказує на знижену мотивацію в допомозі дітям та молодим учням з інвалідністю.

Висновки. Проаналізувавши думку експертів - адміністрації, деканів, викладачів, реабілітологів, психологів, які працюють у вищій школі та мали досвід роботи зі студентами з інвалідністю, можемо констатувати неготовність навчальних закладів до інтегрованого навчання. Тому при організації інтегрованої форми навчання необхідно врахувати архітектурну непристосованість, неготовність навчального матеріалу та інноваційних технологій, спеціального обладнання для учнів та студентів із функціональними обмеженнями здоров'я, неадаптованість здорових учнів, студентів та студентів з інвалідністю до спільного навчання. З метою усунення цих бар'єрів, потрібно впровадити спеціальні навчальні методики та програми для викладання в інтегрованих групах. Також необхідно розробити низку заходів, які мають психологічно підготувати суб'єктів навчально-виховного процесу до адекватного (об'єктивного) сприйняття студентів з функціональними обмеженнями здоров'я через впровадження спеціальних тренінгових програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «В Україні така велика кількість інвалідів, тому що їх нарешті почали рахувати», – Міністр охорони здоров'я України. [Електронний ресурс] // Режим доступу до статті: <http://zik.com.ua/ua/news/2008/02/03/124363>.
2. Дікова-Фаворська О.М. Креативний метод освіти осіб з обмеженими функціональними обмеженнями здоров'я. / Дікова-Фаворська О.М. // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. - Вип.116 «Соціологія державного управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології». – Донецьк: ДонДУУ, 2009.

Білінська О.О.

ТОЛЕРАНТНІСТЬ З ОГЛЯДУ ЇЇ ЦІНІСНОГО ЗМІСТУ У ПРОТИСТАВЛЕННІ АГРЕСИВНИМ ПРОЯВАМ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

В статтю розкривається содержание феномена толерантности как альтернативы агрессивному поведению подростков. Показаны результаты экспериментальных данных, доказывающих наличие корреляционных связей между показателями толерантности и агрессивности у подростков. Выдвигается предположение о возможности снижения агрессивных проявлений у подростков путем формирования толерантных личностных черт.

За роки активних психологічних досліджень агресія стала чи не провідним їх предметом. Феномену агресії присвячені спеціальні монографії (А.Бандура, А.Басс, Л.Берковіц, Р.Берон та Д.Річардсон, Б.Крейхі, К.Лоренц, В.Холлічер, Г.Бреслав), проте проблема зниження її проявів у суспільстві так і залишається на рівні актуальності.

Уявлення про агресію як мотивовану намірами зовнішню поведінку, що веде до порушення норм та правил існування, і супроводжується стражданнями людини, простежується у працях багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників (А.Бандура, А.Басс, Р.Берон та Д.Річардсон, Л.Берковіц, Б.Крейхі, Н.В.Алікіна, О.Б.Бовть, М.І.Єнікєєв, С.М.Єніколопов, А.О.Реан, Т.Г.Рум'янцева, І.А.Фурманов, В.І.Шебанова, С.Г.Шебанова).

Проте, часто агресію ототожнюють також з активністю, прагненням до самоствердження, асоціюють з прогресом, рухом вперед, наділяючи природністю, доцільністю, невід'ємністю буття (А.Адлер, Г.Бреслав, В.Клайн, К.Лоренц, А.Налчяджян, Г.Паренс, А.Фрейд, Е.Фромм, І.Фурманов). Зокрема, В.Клайн вважає агресивні риси необхідними для активного життя людини. «Природною властивістю людини, невід'ємною часткою її життя» називає агресію Г.Бреслав [3, с.10].

У будь-якому разі агресивні дії виступають у якості засобу досягнення значущої мети, психологічної розрядки, задоволення потреби у самореалізації і самостверженні. Ворожий, руйнівний характер агресії потребує її корекції, особливо на етапах становлення агресивності як риси особистості.

Найбільш актуальним для впровадження профілактично-корекційних дій вважаємо підлітковий вік, що характеризується безліччю протиріч, які підлітки намагаються вирішувати у агресивний спосіб. Часте використання агресії спричиняє її закріплення на рівні усталених патернів.

Психологічна практика набула достатнього досвіду у розробці методів попередження та корекції агресивності, і підліткової зокрема. Вони переважно спрямовані на тренування вмінням опанувати своїми агресивними імпульсами та переводити агресію в інше русло (спорт, творчість), або представляють собою переконання в неетичності та руйнівних наслідках агресивних дій. Ефективність подібних заходів, на наш погляд, лише частково вирішує проблему надмірної агресивності серед підлітків.